

Gulyás Mihály

Asszony, feketében*

Amikor belépett a Nagy-portára, Kondás Istvánnak kezdett valami nem tetszeni. Merő egy lárma volt az udvar, a disznó visított, mintha nyúznák, a baromfióban a tyúkok veszettül marakodtak. Nyolc óra elmúlt és ezek még mindig ágyban lennének? Megszaporázta lépteit. A konyha tárva-nyitva. Belesett. Mindkét szoba ajtaja nyitva.

Beszólt:

— Jancsi! Itthon vagytok?

Semmi válasz.

Erősített hangján:

— Erzsi! Itthon vagytok?

Csend.

Keresztülfutott a konyhán, be a hátsó szobába, úgy tudta, ott laknak. Az ágy vetetlen. Áttrappolt a másikba. Ijedten torpant meg a küszöbnél. Erzsi, talpig feketében, lábán fekete harisnya, cipőben fekszik a dunnákon. Hozzáugrott. Megfogta a kezét. Nagy kő esett le a lelkéről. Erzsi keze meleg volt, sőt túlmeleg, szinte égette ujjait.

— Erzsi! mi van veled?

Az asszony motyogott valamit orra alatt.

— Beszélj hangosabban! Mi történt veled?

Erzsi kinyitotta szemét, törődött, beteg nézése volt, úgy tűnt, csak néz, de nem lát.

Kondás megfogta a vállát, rázogatta.

— Az ég szerelmére, Erzsi, mondd meg végre, mi van veled?!

— Az a bitang. — sutogta az asszony — az a gazember, megcsalt, összeállt azzal a ringyóval.

Kondás István orrát romlott italszag csapta meg.

— Miket beszélsz?! — hüledezett a férfi — Ne bolnodulj már meg, Erzsi, kihozol a béketürésből. Kivel állt össze?!

— Annussal, Kovács Annussal. azzal a . . .

— De hiszen etetni se jött. Hallod, Erzsi?! Etetni se jött!

— Biztos megszöktek.

Kondás kiszaladt az udvarra. Hirtelen megállt. Erzsi be van rúgva, nem vitás. Ne csináljunk feltűnést, másnak is szemét szúrhat, hogy valami nincs rendben a Nagy-portán: Kieresztette a tyúkokat, magot vetett eléjük, vizet töltött nekik, majd a disznónak is lökött, és már rohant is Annushoz.

Mert esett, Annus otthon maradt, mosott, közben dalt döngicsélt. Ugyancsak meglepődött, amikor meglátta Kondást.

— Hát téged meg mi szél hozott ide?

— Semmi. Erre jártam, hát beugrottam.

* A kisregény befejező része

— Akkor ülj is le nálam, nehogy elidd az álmom!

Kondásnak majd kiesett a szeme, úgy figyelt. Annus benyitott egyetlen szobájába. Az ágy bevetve

— Mondd, Annus, Nagy Jancsit nem láttad? — kérdezte Kondás olyan zavart hangon, hogy Annus elképedt.

— Megbolondultál, Pista?! Mit keresne nálam Nagy János?!

— Nem akartalak megbántani. — szabadkozott Kondás — Felejtsd el, amit kérdeztem! — Felszökött helyéről — Már megyek is. Ne haragudj!

Kihátrált a konyhából.

Erzsit még mindig ugyanabban a helyzetben találta. Erőnek erejével felültette.

— Erzsi! Az istent az anyádba, már csakugyan! — káromkodta el magát

— Tartsd magad, a szentségedet mert kirázom belőled a lelkedet!

— Hagyj engem békén, meg akarok halni! — dühögte Erzsi.

Kondásnak kiszaladt a száján:

— Jancsi halt meg, te szerencsétlen!

— Mi?! — tárult kerekre az asszony szeme — Mit mondtál?!

Erőtlen teste hirtelen megmerevedett, s mielőtt Kondás elrántotta volna a fejét, arcán ütés csattant, ökölrel ütött.

— Hazudsz! — sikította Erzsi — Hazudsz! — ismételte vészes hangon. Egész testében remegni kezdett.

Kondás, lenyelve az ütésgerjesztette felindultságát, sietett visszaadni Erzsi hitét.

— Voltam Annusnál. Annus otthon volt. Még az ágy alá is benéztem. — hazudta szemrebbenés nélkül — Jancsi sehol. Annus még fel is húzta az orrát, hogy miért nála keresem az uradat.

— Hol lehet? — meredt maga elé Erzsi, visszasüllyedve deliriumos hangulatába. Hirtelen lepattant az ágyról, mint aki mindent megértett. — A kútban! Nézd meg a kútban. A padon! Felakasztotta magát! Mert megátkoztam! Jaj, jaj, jaj! — vijjogta eszelősen — Szaladj, még él. Siess! Rohanj!

Kondás rémülten iramodott a kúthoz. Belenézett, majd lekapcsolta a hosszúnyelű csákyát a diófáról és belekotort. Aztán rohant fel a padlásra, utána ki a csűrbe.

— Nincs, Erzsi, sehol sincs. De te légy nyugodtan! Hozd rendbe magad! Megyek a tanácsra.

Nem ment, szaladt egyenest az elnökhöz.

— Ide hallgass, Imre!

— Beléd meg mi ütött, Pistu, ki bántott?

— Ne azt kérdezd! Nagy Jancsit nem láttad?

— Nem, mi van vele?

— Az éjszaka eltűnt.

— Biztos valamelyik vénkisasszonynál van.

— Egy tanácselnök ne beszéljen így! Már mindenütt kerestem.

— Tudok, amit tudok. — legyintett Kicsi Imre. És elmondta, mit tud.

— Marhaság! — Kondás kezdett dühbegurulni — Most beszéltem a feleségével, egy szó sem igaz az egészről.

— Hát akkor annak az asszonynak elmentek otthonról.

— Intézkedj, Imre! — csattant fel Kondás — Itt valami nagy disznóságot érzek. — Gyorsan hadarva elsorolta, mit csináltak tegnap Nagy Jancsival, s hogy este áldomást ittak, és úgy tízenegy felé indult el az ólból.

Kicsi Imre megrémült.

— Nagy Jancsi mindig az Alsóhidnak szokott járni. Beesett, biztos beesett Várj, telefonálok Lombárnak! — Vette a kagylót, tekert a telefonon — Kicsi vagyok! A rendőrséget tessék adni! Te vagy az, Lombár elvtárs? Nagy Jancsi eltűnt az éjszaka, gyere gyorsan. Az az érzésem, beesett a Kis-Hernádba. Tudod, ő mindig az Alsóhidnak szokott hazajönni.

— Én megyek előre — kiáltotta Kondás.

Felkapott a hivatalsegéd kerékpárjára és mint a kilőtt golyó. Mire a két hivatalos személy kiért motorkerékpárral, ő már vetkezett.

— Ha beesett, a biciklijének itt kell lenni — mondta.

A hídnál a víz mély volt, talán három méter. Lebukott egyszer, lebukott kétszer, és már hozta is a kerékpárt.

A három férfi megrendült a látványtól. Nézegették a hidat, benéztek a híd alá. — Értem — morogta a rendőr. A front idején a szovjetek hozták rendbe a hidat, s az oszlopokat merevítő gerendákkal kötötték össze.

— Pistukám! — szólt a rendőr Kondásra. — Ha már ugysis ott vagy, nézd már végig a gerendákat, nem találsz-e rajtuk hajcsomót, vagy valamit.

Semmi.

A rendőr és a tanácselnök elindultak a folyó szélén. Kondás magára kapkodta ruháit, követte őket. És az egyik kanyarban, a kavicsos fűvényen ott feküdt Nagy János, fején éktelen zúzott seb, melyből még most is szivárgott a vér.

Óra nem telt bele, ott volt a mentő. Amikor beért a faluba, megszólaltatta szirénáját. Egy asszony ugrott eléje, hajszálon múlt, hogy nem gázolták el. Az asszony odarohant a kocsihoz és torkaszakadtából ordította

— Hol az uram? Adják elő az uramat!

— Asszonyom, legyen észnél! — pattant ki a sofőr a kocsiból.

— Menjen előlünk, súlyosan sebesült emberért megyünk.

Akkora odaért Kicsi Imre

— A tanácselnök vagyok — mutatkozott be — Ennek az asszonynak a férjéről van szó. Engedjék beülni, és én is önökkel szeretnék tartani!

— Üljenek be! — szólt ki az orvos.

A tanácselnök odasúgta az orvosnak:

— Doktor úr. Ez az asszony nem fogja kibírni, tessék valami nyugtatót adni neki!

Az orvos megkocogtatta az ablakot. Az autó megállt.

— Asszonyom, engedje meg, hogy egy injekciót adjak, nyugtatót.

/ — Tartogassák az uramnak — mondta meglepően csendesen Erzsi. — Akármilyen van vele, ki fogom bírni.

Arca megkeményedett.

Az orvos intett, hogy mehet a kocsi.

— Miért ide hozták ezt az embert?! — szitkozódott a kis járási kórház főorvosa, amikor megvizsgálta a beteget — A temetőbe kellett volna vinni.

Intézkedett, készítsék elő a műszereket, majd kiment a folyosóra. Egy talpig feketébe öltözött asszonyra esett pillantása.

— Ön a beteg hozzátartozója?

— A felesége vagyok — mondta Erzsí csendesen, majdnem reménytelenül. Hirtelen az orvos szeme közé vágott tekintetével — Nekem ennyivel van ennyim, főorvos úr. Mentse meg az uramat! Ha meghal, vele halok.

— Most el kellene hagynia a kórház területét — javasolta a főorvos bizonytalankodó hangon — Tudja, kedves, műtét közben zavarja az embert. . . Megérti, ugye? No, menjen szépen, sétáljon egyet a városban, és délután jöjjön vissza! Bár nincs látogatási nap, intézkedem, hogy beeresszék.

— Jó, elmegyek — mondta tétován Erzsí.

A templom, ahová betért, talán egy kilométerre lehetett a kórháztól. Útközben az időt mérte magában. Már pucérra vetkőztették. Már hasra fektették. Most kötik le kezét-lábát. Most. . . most. . . Erősen tartania kellett magát, nehogy hangos jajveszékeltetésbe fogjon a népes utcán. El, el az emberek szeme elől, Isten színe elé, gyorsan, gyorsan! Lelkének emésztő gondját csak vele oszthatja meg.

A templom üres és hűvös volt. A dohányszínre aszott padsor között lármásan csattogott vasalt cipője. Az oltár előtt lerogyott, valójában nem térdelt, hanem feküdt, összekulcsolt kezét a szentély felé nyujtva.

— Én Istenem! — jaidult fel vérző kétségbeeséssel — Átkom megfogant. Visszavonom, mindent visszavonok. Vedd le verő kezedet uramról, én egyetlen emberemből, és tedd rám, nyomoríts meg engem! Vérem tobzódása elvette eszemet. Büntess engem, őt hagyd meg, hozd vissza nekem az élők sorába. Ha meghal, meghalok. Ne vedd el szeme világát, hagyd meg füle hallását, gyönyörködhesen teremtett világodban! Alázatos szolgája leszek, ahogy rendelték szent törvényeid, se szóval se tettel bántani nem fogom. Segítsd az orvos kezét, hogy uramat megmenthesse, fogd vissza a lelkét, mit te adtál neki, maradjon. Értsd meg, Teremtő Atyám, bűnöm sziklája alól kiáltok hozzád, nekem senkim sincs, csak ő van, s ha ő nincs, vedd vissza az én lelkeimet is! Siettél átkomat megfogadni, most könnyörgésem előtt nyisd meg füleidet, küldd szent angyalaidat, vigyázzák az orvos kezét, gyógyítson az a kéz, ne öljön! Ő most születik. . .

Órák teltek el, s Erzsí ugyanabban a testhelyzetben feküdt az oltár előtt, meg se mozdult. Többen is betértek a templomba, de amikor meghallották az ismeretlen fekete asszony furcsa beszédjét istenével tétován keresztet vetettek és siettek elhagyni a templomot.

Amikor Erzsí megjelent a templomajtóban, be kellett hunynia szemét. A borulás eloszlott, szinte hangja volt a zuhogó napfénynek.

Az eleven élet lármásan, vaskos realitásként vette körül, hullámai mosogatták szomorúsága szikláit. Kezdek eszébe ötleni a lét hétköznapi tenni-valói, felrémlt az otthon, a tárvanyitva hagvott ajtók, a bugyelláris a fehérneműek alatt, a tyúkok, a disznó, talán a villanyt is úgyve hagyta, azok a piszkos tyúkok megint bemennek a konyhába, felrepülnek az asztalra. Mindez azonban csak röpke fény volt a való világból, jött, pillanatra bevilágította a lét dolgait, s már ki is hunyt, mint cikkanó villámfény koromfekete éjsza-

kában. De a szomorúság kietlen éjszakájában eltévedt vándornak sok, igen sok villámfény kellett volna ahhoz, hogy visszataláljon az élet megszokott ösvényére.

Erzsit a sírás fojtogatta. Még sose érezte magát ennyire szerencsétlennek. Ura talán már nem is él, s ráadásul szégyennel fektetik sírjába, szégyentől hengergetnek rá követ, mely az ő sötét vízióiból vált ki. Anyyira kétségbe volt esve, hogy kívánta, bárcsak halna meg a téeszelnök, halna meg mindenki, aki eddig tud valamit az ő féltékenységi rohamáról, hogy ne terjedhesen tovább hullámverése. Megállt az utcán, tenyerével elfedte arcát, de mert már is szölongatták. — Mi baja. jóasszony, segíthetek? — sietve tovább indult, nem törődve vele, hogy a járókelők utána forgolódnak. Ép eszem, el ne hagyj, jajdult fel rimánkodóan. Lám, a sors, melynek ő indította meg rettenetes partszakadását, mennyire kimutatja foga fehérét, rosszra rosszat halmoz. Hiába, a baj nem jár egyedül! A mendemondák elindultak, felverik a lelkekből a gonoszság furiáit, és mire az ember észbekap, összecsapnak feje fölött a hullámok. S mire Erzsi a kórház elé ért, már nem is tartotta olyan rettenetesnek, ha Jancsi meghalna. Menne utána. Tisztességgei eltemetné, kivénné az összes pénzt a takarékból, s a legszobb sírhelyet csináltatná, márványköbe vésetné: Itt nyugszik Nagy János és neje született Juhász Erzsébet. Béke poraikra. . .

Erzsi tehát lélekben eljutott a megsemmisülés gondjáig. A tegnapesti elszánás játék volt csupán, bosszúálló kacérkodás a nem-lét távlataival, melyet beragyogott a megtorlás édessége és az erkölcsi felmagasztosulás illúziója. A tévedés bizonyossága mindezt elsöpörte, az önvigasztalás fogódzói végérvényesen elszöktek lelkéből. Ő a bűnös, egyedül ő, átkait meghallgatta az ég, s mert a tévedés ingoványára alapozta ítéletét, őnéki kell elsüllyednie, immár menthetetlenül.

A portás nem engedte be. Erzsi hivatkozott a főorvos úrra. A portás is a főorvos úrra hivatkozott.

— Asszonyom, férje még mindig nem tért magához, s a főorvos úr arra kéri, egyenlőre ne háborgassa. Jöjjön talán holnap!

— Legalább hadd nézzem meg!

— Kérem, nem engedhetem be. Ne akarjon nekem rosszat, asszonyom! Ha felmegy és a főorvos úr meglátja, én iszom meg a levét, az állásommal játszom

— Akkor lefekszek ide! — Erzsi a földre mutatott, olyan mozdulatot téve, mintha máris hanyatt akarna dőlni a felázott talajon.

A portás ismerte az embereket. Mennyi mindent megélt már itt, miként ő szokta nevezni, „az élet és halál kapujában”. Látott megőrült férjet, aki bicskát rántva rontott be a kórházba, hogy felnyársalja „a bitang orvosokat, akik csak azon segítenek, aki pénzt nyom a markukba.” És látott meghibbant asszonyt is, akit a kapuban kaptak el, ölében halott gyermekével, haza akarta vinni. Pillanatig sem kételkedett benne, hogy ez az asszony beváltja ígérését.

— Mondják meg, ha meghalt, kibirom! — Erzsi a kapu rácszatába kapaszkodott. ékalakú arcát két vasrúd közé szorította, úgy szölongatta a portást. Hangja élettelenül kongott, olyan kísértetiesen, hogy a portást kiverte a veríték.

A kapus könyörgésre fogta a dolgot:

— Értse meg, asszonyom, az állásommal játszom, két gyermekem van.

— Szóval nem enged be? Akkor legalább adjon egy követ a fejem alá, megszoktam a párnát.

A portás rémülten rohant be a portásfülkébe. Telefonált.

— Tessék — nyitotta meg a kaput —, de ne csináljon cirkuszt!

— Nem fogok cirkuszt csinálni — válaszolta Erzsi.

Amikor felért a lépcsőn, két fiatal orvos szegődött melléje, jobbról-balról.

Kioktatták:

— Nem nyúlhat a beteghez, szólnia sem szabad, csak éppen megnézheti. A főorvos úr egyetlen percet adott. Viselkedjék, ahogy kívánjuk! Ne csináljon cirkuszt!

— Nem fogok cirkuszt csinálni — ismételte Erzsi, immár némi méltatlankodás keveredett hangjába, hát azt hiszik ezek, ő nem tud viselkedni kórházban. . .

És amikor a két orvos rámutatott egy valószínűtlen hófehér, gézből gyúrt labdára és mondták, ez az ura, szájára tapasztotta kezét, hogy ne sikoltson. Csak az orra és szája látszott ki belőle, abból is csak annyi, hogy Erzsinek nem kis erőfeszítésbe került visszakövetkeztetni Nagy Jánosra, a délceg fér-fira, az ő hitves urára. Meredt szemmel nézte a gömbölyded pólyát, majd a pihés plédet, mely mögött kirajzolódott a mozdulatlan test domborműve. Hogy-hogy nem, a mozdulatlanság merő ellentétéként, Jancsi eleven robbanékonysága lendült benne lüktető képsorrá. Az első bál esküvőjük után, a fergeteges csárdás, Jancsi izmos karjában repülni érezte magát, lába alig-alig érte a földet, minduntalan felkapta pörgetés közben, és neki esze ágába se jutott, hogy féljen, hogy el is vágódhat a szédületes forgásban.

Hogy bámulták őket, az emberek a szemük majd kiesett, s amikor vége volt a táncnak, önkéntelenül csapódtak össze a tenyerek. És Jancsi mit sem törődve a sokadalommal, ölbe kapta őt, és még mindig pörögve, tánc lépésben vitte a lócához, könnyedén, mint egy tenyerére vett szivárványos buborékot, tette le anyja mellé a lócára, és anyja duruzsoló kedveskedést hallatott: te bolondos, te, majd kirúgtad a falat. Ugye, milyen szép ember az én Jánosom, édesanyám!

— ujjongta ő akkor. És amikor arattak. Erzsi megállt pillanatra a marokszedésben, elnézte emberét, akkora rendet fogott, kétannyit, mint más, és apja is rajta felejtette a tekintetét. Ember a talpán ez a Jancsi, becsuld meg, lányom, megérdemli. . .

— Menni kell, kérem — súgta fülébe az egyik orvos.

Bólintott. Igen, menni kell. Lába görcsbe merevedett, s amikor mozdított rajta, tévován kapott az egyik orvos karja után. Úgy vonzolták ki a kórteremből.

És Erzsi elindult balra, északnak. Ha kilépek, este tízre otthon vagyok mérte fel a távolságot. Harminc kilométer választotta el otthonától.

Az állatba kevés akarat szorult, keveset bír, az embernek nagy az akarat, hát sokat bír, többet az állatnál. Erzsi tegnap óta nem vett magához ételt, ital is elcsigázta. Járása mégis fűgének tűnt, szaporán kapkodta lábát. Ki kell lépni, ha tízre otthon akarok lenni, siettette magát. Száguldó gépko-

csik húztak el mellette, melyek kicsit elgondolkoztatták. Mire én hazaérek, ezek túlvannak a határon és az igazak álmát alusszák valahol. . . Elhessen-tette az efféle gondolatokat, úgy érezte, az akaratát akarják kikezteni, az egyetlen erőt erőtlensége szomorú állapotában. Olykor eszébe ötlött, ha gépkocsi tülkölt háta mögött, hogy kellene lengetnie karját, az ég szerelmére, vegyenek föl, fogytán van erőm, s félek, összerogyok. . . De nem, önéki nem szabad. Vezekel, ezzel is vezekel nagy bűnéért, hogy megátkozta urát. Cipőjét is levette, nem azért, hogy kimélje, hanem hogy vezekelése igazibb legyen. Hadd sértse fel a talpát a durva beton, sebezze véresre! Az Úr meglátja szenvedését és minden biztonnal méltányolni fogja, enyhíti majd férje kínját. Ha Erzsi biztosra vehetné, hogy az önmagára kimért szenvedést jó néven veszik az égiek, letérne a betonról is, az út szélére, ahol tüskés kavicsok sziszegnek rá, keményen vagdosná lábát, hadd folyjon a vére, csak rövidülne meg Jancsi felépülésének ideje. Ebben azonban nem egészen biztos Erzsi, hát megy a betonon, melyet itt is, ott is mérges törések tarkítanak, s melléig nyílal a fájás, amikor tétován belép. Minden embernek megvan a maga keresztje, ki bokáig, ki térdig gázol a szenvedésben, Erzsinek a fejebűbja se látszik ki belőle. Ha Jancsi megtér kálváriás útvjáról, majd csökkenni kezd, megapad a szenvedés megáradt folyója, talán egészen ki is szárad, megint jólesz élni. Töviről-hegyire elmondja neki, mit állt ő ki a féltékenység beteges dühöngésekor, semmit se hallgat el, hadd lásson tisztán. Biztos nevet egy jót, és mondja majd cirogató kedveskedéssel, te, te, bolondos, te, hát kell is nekem más. . . Így lesz, biztos így lesz, reménykedett Erzsi, s fáradt arcára megnyugvás sugárzott bensejéből. Ez a nehéz út ő érte van, Jancsiért, hogy megint érdemes legyen várni az éjszakákat és a nap feljöttét.

Akik pedig látták a mezitláb talpaló, feketeruhás asszonyt kezében a cipővel, jókat mulattak. A surranó gépkocsik távoli utasai a magyar parasztot, e táj egzotikumát látták benne, s ha nem röstellték volna, nem annyira sietős az útjuk, talán ki is szállnak, hogy fülig szaladt szájjal lencsevégre kapják. Lám, testét már finom kelmével fedi, de talpát kevésbé szánja cipőjénél. Óh, milyen mulatságos!

Az alkonyat gyorsan jött, s annál gyorsabban, Erzsi minnél inkább marasztalta volna a napot az égen. Megpróbált szaladni is, legalább addig tartaná magát a nap az égen, amíg elhagyja azt a bokros részt, melyben már fészket rakott a sötétség, s ráömleni látszott az útra. Be kellett azonban látnia, hogy ha tempóját gyorsítja, a fáradtság szinte felrobban izmaiban és erőnek erejével arra kényszeríti, hogy leüljön. Azt pedig tudta, leülnie nem szabad, abban a percben elnyomná az álom és talán sose érne haza Talpon kell tehát maradnia, lába mintegy magától viszi előre, megy, megy, megy, mert ezt a parancsot kapta.

Amikor elérte faluját, azt mondta: az Úr irgalmas volt hozzám. . . Felhúzta cipőjét, nehogy félreértsék az emberek a dolgot. Mert mi más juthana eszükbe a kézben hozott cipőről: a büszke Juhász Erzsi félti a cipőjét. . . Fáj a lába a cipő szorításában, talpa égett, s az volt az érzése, mintha víz került volna cipőjébe, lucskosan sikos volt. Talán a vérem, gondolta, de valójában nem bánta, inkább valami örömféle tétovázott benne, hogy ki tudott tartani szándéka mellett, a vezekelés sikerült.

Alighanem elmult már tíz óra, mert egy lélekkel sem találkozott; amit persze csöppet sem bánt. Egyenlőre senkire se kíváncsi. Senkire? tűnődött el hirtelen Erzsi, bár már úgy érezte, jártányi ereje sincsen, talán hazáig se bírja elvonszolni magát. elhatározta, bekopogtat a téeszelnökhöz.

Az elnök kuckójában volt már, s olyan szemeket meresztett Erzsire, mintha kísértetet látna. Az asszony megroskadva, fáradtan dőlt az ajtófélfának.

— Ugye, senkinek se mondta el, hogy itt jártam éjszaka? — Erzsi hangjában kétségbeesés verdesett. Elsiratta magát. — Semmi se igaz az egészről. Tudja, maga is tudja már, miért nem jött haza az uram. Én meg azt hittem. . . Jaj, ugye, senkinek. . .

Harsányi kihúzta magát, arca elkomorult.

— Hát mit gondol maga rólam, Nagyné, mi vagyok én, valami pletykászajú vénasszony?! Legyen nyugodt, senkinek se szóltam az esetről.

— Az isten is megáldja érte — Majd két nap óta megjelent Erzsi arcán a mosoly, először jelent meg, átgázolt fáradtsága ráncai és megült magának ott.

— Az ura?

A mosoly elröppent, mint fészkeről felvert madár.

— Talán megmarad.

Erzsi kifordult az ajtón. Az elnök nézett utána és csóválta fejét.

Már-már lerogyni iett volna kedve Erzsinek, hanyatt feküdni a földön és aludni, aludni mint még soha, mélyen, álomtalanul. Akaraterejének utolsó morzsáit fogyasztotta, s ha nem ötlük fel tudatában a levél, az az átkozott levél, talán nem ér el hazáig. Lába hirtelen, egyik pillanatról a másikra nyerte vissza ruganyos mozgékonyágát.

A kutya vad örömmel vetette rá magát, majd ledöntötte lábáról. Menj, ripakodott rá. Benyitott a konyhába, felkattintotta a villanyt és egyetlen ugrással az asztalnál termett, kirántotta a fiókot. A levél ott volt, érintetlenül. Harsány kacaj szakadt ki Erzsiből, olyan erőteljesen, a kutya azt hitte, méregből és rá kiabál. Lesunyta fejét és kiódalgott a konyhából, mintha mondaná: lőttek a vacsorának. . . Erzsinek már nem volt ereje, hogy a kezével tépje össze a levelet, foga közé kapta, rágta, örölte, az öröm elvadult mámorában teste meg-megvonaglott. A sarokban álló szemetes vödörhöz tántorgott és beleköpte a szecskára rágott papírgalacsint. Aztán becsukta az ajtót, leoltotta a villanyt, és részeges dülöngéssel bebotorkált az első szobába. A kint-ről beszűrődő világosságban felfehéredett a megbontott ág. Szinte letépte magáról a fekete ruhát, a földre dobta, és hanyatt zuhant az ágyon.

Egy hét telhetett el, amikor — főorvcsi engedéllyel — rendőr telepedett Nagy János ágyához.

— Elég erősnek érzi magát ahhoz, hogy vallomást tegyen?

Nagy János a szemével intett igent.

— Kétség nem férhet hozzá, hogy baleset történt — kezdte a rendőr. — Az éjjeliőröket kihallgattuk, ön két decinél több tömény alkoholt fogyasztott, mielőtt az istállóból távozott.

Nagy János arcán mosoly jelent meg, amit a rendőr annak tulajdonított, hogy töménynek mondta a pálinkát — hol van manapság pálinka a kocsmába. . . A rendőr visszamosolygott.

— Jó, jó, Nagy János, ezen ne vitatkozzunk, pálinka az pálinka, maga meg éhgyomorral volt, és az ilyen pálinka is kikészítheti az embert, annyira legalább, hogy az egyensúlyát tönkretégye. Maga, ugye le se szállt a kerék-párjáról, egyenest nekivágott a hídnak, talán éppen belehajtott a szakadékba. Mert bátor az ember és felelőtlen, ha van a fejében, és puff, az alsó, merevítő gerendák elbántak a fejével. Mit mosolyog?

Nagy János intett, hogy hajoljon közelebb, és elmondta a valót.

A rendőr arcán bosszankodás felhőzött.

— Szándékos emberölés kísérletéért majdnem annyi jár, elvtársam, mint a ténylegesért. Ezek szerint magát el akariák tenni láb alól. De miért, ember, miért?! Beszéltünk a vezetőkkel, több tősztaggal. Azt mondták, magának nincsenek haragosai, legalábbis nem olyanok, akik ilyesmire ragadtatnák magukat. Vége azoknak az időeknek, amikor egy szimpla sértésért agyonvágta embereket, legalábbis ez most a gyakorlat. Haragusznak, haragusznak, nem köszönnek egymásnak egy ideig, aztán fátylat borítanak a dologra. No, szóval, Nagy János, tíz percet engedélyezett a főorvos elvtárs. Tartja magát az előbb elmondottakhoz? Viszont akkor a nyomozás folytatása érdekében el kell mondania, kire gyanakszik. Gyanakszik valakire?

— Baleset történt — suttozta Nagy János.

A rendőr megkönnyebbült mosollyal távozott. Egy ügy lezárult, ad acta tehető.

Nagy János szomorú lett, úgy érezte, cserbenhagyták, az igazságszolgáltatás — talán kényelmességből, vagy mert a látszat olyigen egybevág egy feltévéssel — futni hagyja a tettest. És ha beköpi azt a vén gazembert, akkor mi van? A körülmények ellene szólnak. Megártott neki a pálinka. Kész. Szerencsétlenségére, éjszaka esett, minden nyomot eltüntetett. Jól kieszelte a bitang. Beesett a hídról. Kész! Kész! Kész!

A láza felszökött. A főorvos dühöngött, szidta a rendőrséget, hogy csak tetézi a bajt, alig ránotta ki a halál torkából ezt a szerencsétlent, máris rászállnak, felizgatják és tessék. Nagy János félrebeszél, folyton azt ismételtette: kész, kész. . . Néha úgy tűnt, mintha valami nevet motyogna. A főorvos közel hajolt a beteghez, fülelt, hátha valami fontosat tudhat meg, amivel visszahathatna rá, a lelki erőt doppingolhatná benne. A düh erőfeszítését fedezte fel a lázas arcon, fogát csikorgatta, keze ökölbe merevedett. A főorvos tisztán, kivehetően hallotta: megölöm. . . Elgondolkozott, lehetséges lenne, hogy nem baleset áldozata ez a férfi? Ahogy leírták előtte a baleset körülményeit, pillanatig sem kételkedett benne, hogy a pálinkának köszönheti vesztét, annak az átkozott pálinkának, hiszen a vérében is jó adagot talált. De hátha mégse, a világ nagy és kiismerhetetlen, s a bosszú határtalan. Talán megbujt valaki a hídon és belökte, vagy talán le is ütötte. Igen magasról kellett esnie ennek az embernek ahhoz, hogy fején ekkora törés keletkezzék, vasból van ennek a feje, bizonyísten, vasból. . . Várj sorodra, Csontos, kiirtlak, hallotta megint érthetően. A főorvos tollat rántott elő, feljegyezte a nevet. Izgalom kerítette hatalmába. Ennek fele se tréfa, itt valami büntény lappang, melynek esetleg éppen ő jöhet nyitjára. Nyugtatót adott a betegnek. Nagy János arcáról csakhamar eltűnt a feszültség izomrágása, mely a fogak harapómozgásából származott, összeszorult ökle kiengedett. Lélegzése rendessé vált. A főorvos utasította a helyettesét, tartsa szemmel Nagy Jánost, és leszaladt

a portára. Arra volt kíváncsi, mikor hagyta el a rendőr a kórházat és merre ment. Az állomásnak láttam menni, mondta a portás. A főorvos órájára nézett. Fél óra és itt a vonat. No, gyerünk!

Begrott kocsjába és az állomásra hajtott. A rendőr kint ült egy padon, cigarettázott. Felpattant, amikor meglátta a feléje tartó orvost.

— A beteg érdekében tudni szeretném, mit vallott — tért azonnal a tárgyra. — Gondolom, nem titok — fűzte hozzá sietve.

— Szimpla baleset — nevette el magát az őrmester. — Igaz, mondott valamit, hogy fejbe verték, de hát tudja, hogy van. Blamás bevallani, hogy berügtünk és püff. Szégyenli az ilyesmit az ember. A végén fel is adta a mesét.

— Köszönöm, csak ennyit akartam tudni.

A főorvos visszament a kórházba, elővette noteszát és háromszor egymásután aláhúzta a betegről halott nevet. Meg mert volna rá esküdni, hogy itt van a kutya elásva. . .

Elhatározta, ha lesz egy kis szabadideje, kimegy, megnézi azt a hidat, eshet-e onnan ekkorát egy ilyen ember, egy vasfejű magyar, és annak is ulánának, ki az a Csontos.

Elmúlt egy újabb hét. Nagy János jobbacskán volt, s a főorvos igen-igen mosolygóképpel leült ágya szélére.

— Hogy vagyunk, hogy vagyunk?

— Köszönöm, főorvos úr, jobbacskán, de azért az a piszok darázs. . .

— Ne féljen, az a darázs már csak zúg, de nem csíp, kihúztuk a fullánkját.

— A bögyörője még nem mocorog? — nevette el magát a főorvos.

Nagy János elpirult.

— Hova gondol, főorvos úr!

A főorvos nevetett. Micsoda fickó, gondolta elismeréssel, már ötven éves és még mindig tud pirulni, ilyen enyhe malacságért is.

— Nem tréfából kérdeztem — fordította komolyra a szót — az ilyesmi a legbiztosabb jele annak, hogy rendben mennek a dolgok — Hirtelen gondolt egyet és a tárgyra tért — Megnéztem azt a hidat — füllentett — és én hiszek magának. A gerenda, melyre állítólag maga esett, eléggé korhadt állapotban van, tudja, a víz tavaszi áradások idején eléri és sokat málasztott rajta. Már ott van huszonegy éve.

A beteg felnyögött, arca hirtelen megváltozott.

— Terhes ez a téma? — kérdezte ijedten — Kérem, már is abba hagyom. Rosszul érzi magát, Nagy János?

— Baleset történt, főorvos úr — dünnyögte a beteg kényszeredetten.

Az orvos megfigyelte, hogy a beteg arcán ismét megjelentek a fogak harapómozgásából származó izomrángások, ökle is megmerevedett.

— Hozzak nyugtatót? Szóljon, Nagy János, hozzak?

A beteg keze megrándult, majd lassan elindult arca felé, végigsimogatott homlokán.

— Csak gyógyuljak fel, én majd mindent elintézek — szaladt ki a beteg száján, de abban a pillanatban észbekapott, hogy elszólta magát. Tekintetét a főorvos arcára függesztette, nem volt nehéz észrevenni, hogy most erősen gondolkodik. Amikor ismét megszólalt, arcát pirosság öntötte el. — Magam fogom lebontani azt a hidat,

A főorvos legszivesebben elnevette volna magát, tudta, hazudik páciense, valamit erőnek erejével elhallgatni igyekszik előtte de mert nem merte tovább feszíteni a húrt, átvette a témát, közömbösen mondotta:

Azt bizony jól teszi, Nagy János, nehogy mások is lezuhanjanak. Tudja az ördög nem alszik.

— Az nem, a guta üsse meg! — morogta a beteg, belemarkolva a plédbe. Az orvosnak úgy tűnt, a foga is összecsikordult.

Erzsi hét óra körül ébredt. Az álom és ebrenlét senkiföldjén furcsa képzetek rajzoltak fejében, a hangok, a külvilág jelzései ezekhez a különös, békebeli képzeletekhez kapcsolódtak, miként a napfény is, mely a tárgyakon megtörve ünnepi hangulatot árasztott. Vasárnap van, minden bizonnyal vasárnap, amikor kicsit lustálkodhatnak, elheverhetnek az ágyban. Jancsi ott van mellette, még húzza a lóbórt. duruzsoló horkolását is halja. A békés huszonhat év folytatódott Erzsi tudatában, a megrendítő két nap drasztikus valósága nélkül, álomból maradt könnyed derű lebegett fölötte. Valahol, túl a falakon mézédese zene csordogált, kétökölnyi rózsák szétsóhajtották szirmaikat, virágportól maszatos méhek dongtak a kiskertekben, végezték dolgukat. Erzsinek az motoszkált a fejében, milyen jó élni, részese lenni ennek az idegnyugtató édennek. Teste a nász kielégült fáradtságában pihent a párnákon. Szeme félig nyitva volt.

Hirtelen ült fel, hirtelen és váratlanul, a becsapottak és rítul kijátszottak ingerült méltatlankodásával meresztette szemét arra a helyre ahol az imént, perenyi múlt távolában még Jancsit vélte. A párnák érintetlen pufósága gonosz fintorra váltott. Óh, istenem! Jancsit az ő átka repítette ki az ágy nuhaságából, az édenből, s lökte a gerendák nyaktörő szakadékába. Hiánya elviselhetetlenül üressé tette. Keze Jancsi fekhelye fölött repesett, mint bűvész keze a mutatványos kalap ürege fölött, imát mormolt Erzsi, lelke ingatag varázsszavait. Add, uramisten, hogy egyszer, csak egyszer az életben még itt legyen mellettem, akkor elhiszem, hogy megbocsájtottad vétkemet, melyet öllene cselekedtem. . .

Az urát látta Erzsi, egy pontba szűkült tekintetének fókuszában megjelent a hófehér gézlabda, mintha lenne jéghideg hóember feje, orra tömpe sárgarépből, szájának fekete mélyedése széndarabból. Ennyi maradt az ő délceg emberéből. Ha legalább hibetné, hogy gonosz ármány tört életére, törbe csalták és leütötték. Óh, az nagy megkönnyebbülést hozna az ő lelkének, elhihetné magával, hogy nem a megfogant átok sujtott le rá.

Mint már többször is az elmúlt kétszer huszonnégy órában, Erzsit most is napi teendői mozdították ki vívódásának holtpontjából. Amikor talpára állt, hallhatóan felszisszent és visszahuppant az ágyra: Oldalvást lesett lábára. Puffadt volt, talpát domborúra fújta a dagadás. Ismét ráállt, s a szemét is behúnyta, annyira fájt. Lépett néhányat. Mintha megannyi túske tört volna talpába. Összevágta a fogát. Sebaj, majd bejáródik! A papucsot szedte elő, az elégkényelmes, dagadtan is befér a lába.

Már megejtette a disznót és a tyúkokat, amikor Kondás látta feltűnni a kapuban.

— Este itt jártam, elintézni a jószágot — mondta zavartan.

— Köszönöm, Pista! — Erzsi hangja elesettséget árult el.

— Jancsi? — kérdezte aggodalmasan Kondás.

— Tán megmarad — Az asszony elsírta magát. Sietős mozgékonyssággal hokedlit tett a konyha közepére, a kelleténél jóval tovább törülgette, aminek értelme aligha volt, hiszen Kondás az istállóból jött, kopott gúnya volt rajta. Kondás nem is a hokedlira ült, hanem a küszöbre, hátát nekivette az ajtó-félfának.

— Jancsi erős legény — próbálta vigasztalni Erzsit —, nem hagyja magát egykönnyen leteríteni. Meglásd, Erzsikém, olyan lesz, mint a vas. Ha láttad volna, hogy kaszált! — Kondás hangja felszárnyalt — Még ő noszogatót engem, hogy nyomjuk a gombot. Hát hallottál már ilyet, Erzsi?! Nekem kaszál, nem magának, és nyaggat, hogy ne a szám járjon, de a kezem. Nem fizetségért tette, fizetségért ennyire nem töri magát az ember. Jó cimbora a Jancsi, az isten áldja meg a jó természetét, Meglásd, Erzsi, nemsokára hazajön, búcsúkor a bálban úgy megtáncoltat, mintha misem történt volna.

— Búcsúkor! — sirt fel Erzsi.

Kondás észbekapott, a búcsú valóban még messze van július végétől október első vasárnapjáig, de hát akkora seb volt Jancsi fején, idő kell hozzá, amíg beforr.

— Sose búsulj, Erzsikém — mondta sietve —, meglásd, olyan hamar elszalad ez a két hónap, észre se veszed.

Az asszony vigasztalan maradt, miközben mosogatót, válla meg-megrázódott a sirástól.

— Enni kér a gyomrom — dűnnyögte Kondás, és fel akart tápázkodni.

— Maradj még, Pistu! — Erzsi olyan ijedten nézett rá könnybe lábadt szemével, Kondás egyből megértette: nehezebbre esik most egyedül maradni. Visszaereszkedett a küszöbre.

— Készíték valamit — szolt Erzsi, kezefejével megtörülve szemét — Mit ennél meg? Süssek tojást? Van még egy kis kolbász is. Megyek a kertbe, szedek paradicsomot, paprikát.

— Látom, ti még nem bolti kenyéren éltek — mondta, két harapás között Kondás.

— Jancsim kedvéért van ez is — válaszolta Erzsi — Tudod, annyira megszokta az én sütésemet. Csak hát ma már a liszt se az igazi, mióta nem örölnek. Beviszi az ember a jó buzát és adnak helyette cserelisztet. A frász tudja, honnan hozzák, néha olyan szalonnás belőle a kenyér, lökjük a disznónak.

— Huncut az állam — nevette el magát Kondás — Beszedi a jó magyar buzát, nekünk meg holmi francia vagy kanadai lisztel szúrja ki a szemünket. Azt mondják, egy mázsa magyar buzáért két mázsa kanadait adnak.

— Lehet — bólintott Erzsi — Kettecskén vagyunk — folytatta —, nekünk egy hétre elég egy kenyér. Nejlonszákban tartom így is, ki ne száradjon mert akkor már az én Jancsim zsörtölődik, hogy ha rágós. A kenyér az legyen foszlós, etesse magát. Összefogtunk a szomszédokkal. Egy hónapban egyszer kerül rám a sor, akkor én fütök be a kemencébe. Így egyeztünk meg.

— Mostanában elég jó a bolti kenyér, mióta a nyakuk közé csördítettek a pékeknek. Úgy hírlett, kiloptak belőle valamit. Nem is tudom, mit lehet kilopni a kenyérből.

— Biztos krumplit tettek bele többet, a lisztet meg eladták — találgatta Erzsi.

— Nem tudom, én ehhez nem értek — csámcsogta Kondás.

— Galamblevest főznék Jancsinak — mondta Erzsi elgondolkozva — Azt megeheti, nem gondolod. Pistu?

— Az jó a betegágyas embernek az egykettőre rendbehozza.

— Nektek van kis galambotok, Pistu?

— Amennyi csak kell.

— Ha a miénk elfogy, mennék. Nem isten nevében kérem, megadni az árát.

— Ejnye, Erzsi, ejnye! — csóválta meg a fejét Pista — Hát azt hiszed, el tudnék én fogadni érte pénzt? Ha Jancsi nem a cimborám volna, csak ismerősöm, akkor se.

— Minden nap galamblevest fogok neki vinni, amíg csak rá nem ún — mondta Erzsi, maga elé ejtve tekintetét.

— Talán én is hibás vagyok, hogy így járt Jancsi — mondta Kondás, lehorgadt fővel — Elfáradt ugye, s így a pálinka is hamarabb megártott neki.

— Ne beszélj bolondokat, Pistu! — Erzsi hangja elgyötörtén kongott — Egyedül én vagyok a hibás, megátkoztam.

Kondás legyintett.

— Hagyd már ezt, Erzsi, legkisebb dolga is nagyobb annál a jóistennek, hogy a te átkaidra füleljen.

— Nem vigasztalsz meg, Pistu, ne is fáraszd magad. Tudok, amit tudok. Az isten azzal büntetett, hogy meghallgatta kérésemet. Én már sose leszek a régi, hidd el azt nekem, talán már akkor se, ha Jancsim olyan lesz, mint régen.

— Ez az úri nyavalya is most kezd elharapózni az asszonyok között. Feltékenység! — Pista meglegette a karját, puflók arcára méltatlankodó ráncok vördtek — Biztos a moziban tanultátok.

— Nehéz a felfogásod — jelentette ki Erzsi a sértés legkisebb szándéka nélkül — Ti, emberek, könnyen beszéltek. Alig látszitek rajtatok az idő múlása, de mi? Hajaj, Pistu, mi hamar tönkremegyünk.

— Lelépnék — mondta tétován, Kondás.

— Ha nem tudsz maradni, nem tartalak vissza. Jó volt, hogy itt voltál, legalább volt kivel beszélgetni. Gondoltam, írok a lányomnak, jöjjön haza. De hát dolgozik az is, nem akkor jön, amikor akar. Mit gondolsz, megírom neki, hogy járt az apja?

— Őt is idegesíteni?! — vont vállat bizonytalanul Kondás

— De hát mégis. . .

— Ahogy gondolod. — Pista túllépett a küszöbön, állt kicsit, aztán visszafordult — Mondd meg Jancsinak, sokat gondolunk rá, az egész családommal. No, isten veled, Erzsi!

— Isten veled, Pista!

Erzsi az órát kereste tekintetével, négyet mutatott. Állt. Beszaladt a hátsó szobába, bekapcsolta a rádiót, és olyan tempóra fogta magát, mintha már kifutott volna az időből. Még csak az hiányzik szegény fejének, hogy lekesse a vonatot, sohase bocsátaná meg magának.

Olyan tésztát gyúrok neki, amilyent szeret, tiszta tojásból, hogy ropogjon a foga alatt. Bárcsak már ehetne. Ez a jó leveske meghozza az étvágyát, biztos meghozza, s talán a kötést is leveszik a szeméről, mire odaérek. . . Erzsi a

reménykedés felé rendezte gondolatait. erőnek erejével, nehogy ismét elural-
kodjon rajta a szomorúság, mely semmittevésre szeretné kárhozthatni. A szomo-
rúság önmagából táplálkozik, nem kelhet ki belőle csak a tehetetlen egyhely-
benülés elesettsége, ölbetenni a kezét és meredt szemmel bámulni a semmibe.
Mi is az a semmi? Olyan veszett egy szorzó, mely mindent a maga képmására
változtat, minden szorandót megsemmisít a bánat szomorú állapotában. A
fontos lényegtelenné válik.

Tíz óra volt. Erzsi ijedten ráhajtott. A legszebb, lány korában hímzett
asztalkendőt kereste elő, orrához emelte, nincs-e penész-szaga. Kibélelte vele a
kosarat. Ekkor jutott eszébe, a leves kihül, mire odaér. Átugrott a szomszédjba,
a hőpalackért. A kannaszerű üvegedény egy literes volt, belefért egy galamb,
meg a leves. A másik kettőt egy szilkébe tette petrezselymes krumplival. A
maradék levest ő ette meg. Igen jólesett neki. Adja isten, hogy Jancsinak is jól-
essen!

A legdrágább fekete ruhája gyűrötten hevert még mindig a földön. Felvett
egy másik feketét. Gondosan rendbehozta magát, cipőjét kifényesítette, és bele-
gyömöszölte még mindig dagadt lábát. Fájt. Nem baj, hadd fájjon. Aztán bele-
kotort a fehérnemű alá. Ott volt a buksza, miért ne lett volna ott? Tudta,
mennyi van benne, jóval több kétezernél. A városban majd vesz egy kopertát,
a kórháznál van egy bolt, biztosan árúsítanak ott ilyesmit is.

Megvárja a buszt, dagadt lábával nem gyalogolhat, gondolta. Aztán lemon-
dott a buszról. Elő szokott vele fordulni, hogy valami oknál fogva nem érkezik
idejében. Gyerünk, a legbiztosabb a lábusz. Sietve ment, hogy elvegye az em-
berek kedvét a kérdezősködéstől — siető embert nem illik kérdésekkel zaklatni.
De azért csak rákiabáltak innen-onnan. Hogy van Jancsi? Megvan, hálistennek
megvan. . .

Amikor elhelyezkedett a vonaton, le akarta húzni cipőjét. Aztán hirtelen
meggondolta magát, megint rossz lesz felhúzni. hadd szokjon a szűkösséghez,
menjen össze, tegnap alaposan széttaposta. Kényelmesen megült magának a
sarokban, a puha bőrülésen. Tervezetett. Ha már odaadtam a pénzt, megkérem
a főorvos urat, hadd hozzak minden nap ebédet az én Jancsimnak. Nem fogok
cirkuszolni, már nem fogok, ne féljenek tőlem. Az én főztömötől hamarabb fel-
épül, majd meglátják, szemlátomást javulni fog. Én mindent az égvilágon fel-
áldozok az uramért, nekem csak ő van, neki csak én vagyok. . .

Nem vette észre, hogy aki csak láthatja, előlről és oldalról, le nem venné
róla a szemét, nézik. nézik. A szomorúság vakrozsdája ette be magát Erzsi
arcába, olyan volt ez az arc, mely már réges-rég elszokott a mosoly napsüté-
sétől, állandósult rajta a bánat borongása. Bármerre vette tekintetét, valójá-
ban nem látott semmit, befelé néző, gondokba feledkezett tekintet volt az övé,
a kintvaló világ nem tudta felkelteni érdeklődését.

Jaj, csak valaki szólna hozzá, indulna beszélgetés valami közömbös témáról,
mondjuk az időjárásról. Bár kapálás óta nem mozdult ki otthonról, pontosan
tudja a határ állapotát. Elkélne már az eső, kívánja a krumpli, különösen a
kukorica, most hizlalja a csövet. Nem szól senki Erzsihez, csak bámulják, s
arcuk kezd hasonlítani az övéhez. Ennyire ragadós lenne a bánat?

Végre! Már csak egy megálló. Fészkelődik, megfogja, meg elereszti a kosár
fülét, majd újra megragadja, aztán ölébe ejti kezét, tördeli, ropogatja az ujjait.

Úgy tűnik, felhalmozódott feszültségei menten felrebbentik az ülésről és kiszáll az ablakon, megelőzni a vonatot. Ujja! arcán kaparásznak, nyomogatják napbarnított bőrét, majd a homlokát dörzsöli kezefejevel. Lehunyja szemét, de rögvést felpattantja, mert látja a hőemberfejet.

Istenem, istenem, suttogja, csak már ott lennék.

— Az ember?! — szólítja meg a szomszéd.

Rámered. Nem, ő nem ilyen témát akart. Kérdezzék az időjárásról, hogy maguk felé se esik? . . . De ne ezt, erről nem hajlandó beszélgetést engedni se ismerőssel, se vadidegennel. Felkapja a kosarát és kihurcolkodik a peronra. A válasz nélkül hagyott férfin nem látszik megütközés. Biztos az ura, végveszélyben lehet, hogy ennyire odavan szegény. . .

Egy taxit lát az állomás előtt, moziból tudja, hogy ha ég a lámpája, szabad. Nem kérdez semmit, csak beül és már mondja: is Kórház! Hangja ingerülten siettető. A taxisofőr fanyalog. Itt van, kérem, egy kópésre, mi az istennek oda autóval menni, egy nagyobb utat szalasztok el maga miatt. . . Kap egy huszast, csak siessen, vág vissza Erzsí. A gépkocsivezető arca megenyhül.

— Jónapot kívánok főorvos úr!

— Maga az, Nagyné? Foglaljon helyet!

— Hogy van az én uram?

— Ne féljen, asszonyom, meg fog gyógyulni. Pompás feje van a maga férjének, nem is vasból, egyenest acélból készült.

— Már magához tért?

— Igen.

— És mit mondott, amikor magához tért?

— Önt Erzsébetnek nevezik?

— Igen, főorvos úr — öntötték el a könnyek Erzsí szemét.

— Hát magát hívta. Erzsí, Erzsikém. Szó szerint ezt mondta.

Az asszony fennhangon zokogott. Arcán, megtépzott tekintetében mosoly verdesett. — Jancsikám, én édes uram! — jajongta küszködvén könnyeivel, melyek el akarják mosni az ő kinnal megszolgált örömét. De nem bírt velük, záporoztak szeméből. — Az isten is megáldja, főorvos úr — szipogta. Bejött egy fiatal orvos, főnöke szeket mutatott neki, és vigasztalta az asszonyt.

— Nyugodjék meg, kérem, férje rendbe fog jönni.

Erzsí felállt. Már az ajtónál járt, amikor eszébejutott a pénz. Gyorsan kirántotta a borítékot és az orvos felé nyújtotta. A pillanat tört része alatt merült el a hasas boríték az orvos zsebében, miközben megsértett, rosszaló hangot hallatott.

— Ugyanmár, asszonyom, hova gondol?! Ejnye, ejnye!

— Csekélység az egész — motyogta, amiből az orvos arra is következtethetett, hogy valóban csekélység az egész, undok tizesekkel tömte ki annyira.

Engem hívott, elsőnek a világon engem hívott az én kedves uram, se az apját, se az anyját, engem, egyedül engem. Erzsinek táncolni lett volna kedve. Könnyei elapadtak, öröm ragyogott arcán, nehéz áron vett öröm. Ráadásul túlvan ő is a nehezén, beszélt a főorvossal, a pénzt is sikerült átadnia, ezután már minden könnyebb lesz. És nem is mafláskodott, nem csinált cirkuszt. Hogy eleredtek a könnyei, hát arról igazán nem tehetett, a főorvos úr minden bizonnyal megérti ezt, van része az efféle jelenetekben, hozzászokott.

Amikor kilépett a folyosóra, feldübörgött a lépcső, most érkezett meg a látogatók első hulláma. Erzsiben diadalmas gondolatok kergetőztek. Mindent elintézett, amit eltervezett, ráadásul ő lép elsőnek Jancsi kórtermébe.

Amikor lenyomta a kilincset, hosszú, mély lélegzetet vett, mert melle anynyira összeszűkült, szükségét érezte, hogy tágitson rajta. Belépve, nem nézett se jobbra, se balra, tekintetét egyetlen posztra szegezte. Jancsi ugyanúgy feküdt, mint tegnap, feje hőember fej, csak orra és szájának ürege látszik ki belőle.

— Te vagy, Erzsi? — kérdezte a beteg suttogva.

Az asszony férje füléhez hajolt, ő is suttogott.

— Én, egyetlen édes párom, én vagyok, a te Erzsikéd.

— Ne sírj — suttogta Nagy János elhalóan — Nem szabad sírni. Meglásd, majd minden jóra fordul.

— Minden jóra fordul — mondta Erzsi, könnyein keresztül, mosolyogva, majd ismét férjéhez hajolt. — Nem szabad sokat beszélni, a főorvos úr nem engedi. Hoztam finom galambleveskét. Megetetlek, jó?

Nagy János bólintott, aztán intett, hogy hajoljon közelebb.

— A te főzteden hamar rendbe fogok jönni, olyan jól senki se főz, senki a világon.

— Megkérem a főorvos urat, engedje meg, hogy minden nap bejöhessek hozzád. Ha kívánod, holnap is galambot hozok.

Előszedte az ételt, kibontotta. Egy keszkendőt terített férje szája elé, körül ölelte vele, és a kanállal csurgatni kezdte bele a galamblevest.

— Ízlik?

— Jó, igen jó, az isten is megáld érte.

— Téged áld meg az isten a tiszta lelkedért — válaszolta Erzsi nyögdecslő hangon, mert mintha megszorult volna a torka.

— Sírsz? — kérdezte a beteg.

— Nem, nem sírok. Eleget sírtam.

— Majd minden jóra fordul, meglásd. Szépen fogunk élni.

— Jó, kedvesem, de most már ne beszélj. Én se beszélek. Nyisd ki a szád. Nyisd ki a szád.

— Hol melegítetted meg? Jó meleg.

— Termoszban hoztam, elkértem a szomszédoktól. De most majd veszek a városban látogatás után, kettőt.

— És minden nap be akarsz jönni?

— Persze.

— Elég lesz minden második nap, úgy jobban fog esni a te főzted, meg ne hagyj mindig egyedül a házat. Jó?

— Majd megbeszéljük. Tátsd a szád! — Erzsi egy galambcombos eresztett a fogak közé.

Jancsi megpróbálta rágni, de csakhamar mtgsúgta, ez még nem megy, a rágómozgástól fejbőre megmozdult, a seb sajogni kezdett.

— Úgyis lenyelheted — mondta Erzsi —, a töltelékot nyomogasd szét a nyelvvel, a húst lefosztottam a csontól. Gyenge ez még, a gyomrod meg nem beteg, megemészti.

— Megtömtél, akár egy libát — suttogta a beteg jóllakottan. Elfáradtam. Most alszok egyet, de te maradj, amíg csak lehet! Jó, hogy ha közelemben vagy.

— Aludj! — duruzsolta Erzsi kedveskedőn.

Megcsendesedett visszhangként, elmúló fájdalom halk rezdülésével motozott benne a két nap sok viszontagsága. Lassan már elmondhatja róla, rég volt. talán igaz se volt. . . Könnyűnek, lebegőnek érezte lelkét, az öröm, hogy visszakapta férjét, felszínen tartotta, nem engedte, hogy megint elmerüljön az önvád feneketlen láposában. Halálveszedelemből menekült embernek érezte magát, az örvénylő víztől futva, mind messzebből hallja az áradás zúgását, s most, balszerencséje ellenkező végletébe feledkezve, örvend az újraszületett létnek. Hát lehet ennél nagyobb, boldogítóbb érzés?! Az emlékezés madártávlatából majd lankákká töpörödnek szenvedésének tegnapi ormai. Ilyenkor döbbenünk rá: természetünk legfőbb adománya, hogy feledni tudunk.

Erzsi szükségét érezte annak, hogy körülnézzen a kórteremben. Megannyi vizsgáló tekintet parancsolódott vissza róla, hullt alá megjátszott közömböségbe. A betegek nyilván elmondták hozzátartozóiknak a kórház ritka szenzációját. Annak a hőember-fejű férfinak a betegsége nem a test esendő természetből fakadt, eredete a társadalom áttekinthetetlen dzsungelébe vész, ha többre nem is futja belőle, egy értelmes szállóigére feltétlenül: minek iszik az olyan, aki nem bírja. . . A pálinka ördögi arca kajánkodott Nagy János ágya fölött. Mekkora marha az ember, még ő fizet, hogy tönkretégye magát. Elissza az eszt és kitöri a nyakát. . .

Az asszony bosszankodott magában, mérgét indulatosan sóhajba fojtotta: essen ki a szemetek!

Bejött egy ápolónő, és erőteljesen rikkantott, mintha süketekhez szólna:

— Köszönjük a látogatást!

Nagy János rezzenve ébredt, külső, erőszakos beavatkozásra.

— Itt vagy még? — suttogta.

— Itt, én édes uram — hajolt füléhez Erzsi.

— Csak vasárnap gyere — mondta a beteg —, akkor már láthatsz is. Hozzál galamblevest! Igen jó volt. Fogd meg a kezem!

Erzsi mindkét kezével megölelte, és csókolgatta is, miközben nehéz könnyecseppeket ejtett a hervadt bőrre.

— Ne sírj, azt nem szeretem! — mondta Nagy János — Adj hálát az istennek, hogy megmaradtam.

— Kedves emberkém nekem — motyogta az asszony. Arcához emelte férje kezét. Az újjak hirtelen élni kezdtek, frissen, elevenen tapogatták az arc hajlatait simogató lágysággal.

-- Tudod, mit szeretnék legjobban? — kérdezte a beteg.

— Mit, emberkém, mit?

— Ha mégegyszer szedhetnéd utánam a markot.

Erzsi arcán tűnődő mosoly jelent meg. Igen, akkor ő kaszálna, s ha meg bírja fogni a kaszanyelet, akkor rendbejött, egészen rendbejött.

— Isten áldjon meg, kedves férjem!

— Isten áldjon meg, kedves egy feleségem!

Amikor elindult vele a vonat, egy álmokép jött eléje a régmúltból, húszegynéhány esztendő távolából. Betegágyat feküdt kislányával, akkor álmodta,

félelmetes szorongásai csapódtak ki benne. Betette a pólyás babát egy ladikba, mely végehosszasincs folyó partján libegett kikötve. Még be kellett mennie valamiért a házba, s amikor kijött, a csónak elszabadult, ringva-bukdácsolva elindult a vízen, egyre távolodva a parttól. Akkorót sikoltott, felverte vele az egész házat, nemcsak férje, anyja, apja is összeszaladt, alig bírtak lelket önteni bele, pedig a kislány ott feküdt mellette, száját csücsörítve, álmában is szopott. Most is pólyás fekszik a ladikban, s a ladik, nehézkesen, majd egyre gyorsuló iramban úszik ki a víz sodró közepére, s neki most nincs kinek kiáltania, aki segíthetne, az egyetlen ember széles e világon, maga fekszik a ladikban, szörnyű pólyában, nappal is vaskötésben. Milyen szörnyű lehet neki! Az izmok, melyek oly gyorsan jártak, semmittevésére fogottan ernyedeznek tagjaiban.

Amíg látszott a kórház, s miután már nem is látszott, Erzsí még mindig az ablakban állt, jegenyék, bozontos jégerfák, majd dombok szökkentek tekintete és a sárga épület közé. A ladik részeges ingással araszol bele a végtelenbe. . . Dús kontyát megbontotta a szél, elszabadult haja csapkodta arcát, de ő nem vett tudomást róla. szeme rebbenetlenül meredt a végtelenné tágult horizontra, melyen hófehér báránnyelű lebegett, egyedül és társtalanul. Amikor visszarozkadt az utasok alkalmi közösségébe, új idegenek feledték rajta tekintetüket, szedték magukra bánatát anélkül, hogy az ő arcán csipetnyivel is kevesebb maradt volna.

Egy kerek hónap tántorgott tova. Akiknek sok volt a dolguk és éjt is nappallá tettek volna, bosszankodtak és sopánkodtak, mennyire szalad az idő. Jancsi olykor már-már a kétségbeesés határán volt, hogy ne adj isten kívárni, amíg a napok múlása meghozza Erzsit, a látogatások közé szorult napok elviselhetetlenül fölöslegések voltak. Megkérte a főorvost, fektessék az ablak mellé. hátha úgy könnyebben telik majd az idő. És nem csalódott. Az ágy karján átlivetett gézkötélen ülőhelyzetbe vonta magát és megleste a külvilág változásait.

Ha mentő fordult be a kórházudvarra, Jancsi figyelme megkettőződött. A mentősök sietségéből pontosan tudott következtetni arra, súlyos-e az eset. Vajon, amikor őt hozták, ugráltak-e? Igyekezett elképzelni, milyen lehetett az ő „bevonulása”. Erzsí ott lábatlankodott körülöttük, karjával kétségbeesetten csapkodott, talán fennhangon jajveszékelt is és szidta őket, hogy iparkodjanak jobban.

Szegény Erzsikém! Jancsi keze ökölbe szorult. Újra és újra végigélte azt az utolsó pillanatot, a halála előtti utolsó pillanatot. Élete valóban hajszálon múlt, hiszen az a gazember minden tőle telhetőt elkövetett, hogy segítse a másvilágra. Igen, amikor szeme felvillant az ütéstől, a kihunyás előtti utolsó pillanatban tisztán látta, még meghajolva az ütés lendületétől, hangját is hallotta, azt a kegyetlen, reszelőn élezett hangját: Nesze. . . Aztán odahúzta a szakadékhoz, belökte a vízbe. Szép álmokat, néhai Nagy János! A biciklit is betaszította, s később megjött az eső, alávaló büntárs, és eltüntetett minden Nagy Jancsi bepólinkázott. . .

Mióta a zúgás elmúlt fejéből és a gondolkozás nem esett terhére, gyakran foglalkozott a bosszúval. Az csak természetes, hogy megfizet, fogat fogért, szemét szemért, és életet életért. Olykor eszébejutott, hogy beállít hozzá és a lakásában, felesége szemeláttára veri agyon, hogy a felesége is megszenvedje mindazt, amit ő Erzsikéje végigélt, aztán megy a rendőrségre, összeszi hasán a kezét: bilincselj meg Lombár, megöltem egy embert. . .

Felrémllett előtte a börtön. Még nem volt tömlöcben, de annyit tudott róla, hogy pocsék egy hely, s ő alighanem egykettőre bedilizne benne, márpedig ha elteszi láb alól Csontost, az isten se menti meg tőle. Kötelet biztos nem kap, de a börtönt nem kerülheti el. Nagy János azonban úgy szerette volna végrehajtani tervét, hogy a börtönnek még a tájékát is elkerülje sajnos azonban ha a bosszú felvetődött benne, minduntalan hozzásettenkedett a börtön is' halálfejes ijesztgetéssel fenyegetőzött, ugrásra készen bűjt meg gondolatai mögött. A főorvos is idegesítette. Mit ártja magát mások dolgába?! A minap is csak kapja magát, ágya szélére telepszik és minden teketóriázás nélkül a tárgyra tér.

— Fürödtem ám a Kis-Hernádban, és ismét végignéztem azokat a gerendákat.

Ő erre mi mást válaszolhatott volna?

— A főorvos úr nem nyughat azoktól a gerendáktól, egyszer még maga is beveri a fejét.

— Nekem ott nincs haragosom.

Nagy János megrettenve nézett rá, vajon véletlenül szaladt ki ilyesmi a száján, vagy tud valamit? . . .

Bár az orvos figyelmét nem kerülte el betege hirtelen támadt érdeklődése, úgy tett, mintha semmit se vett volna észre, higgadtan folytatta:

— Odajött a kerülő. Kérdi: hát maga mit tetszik itt keresgélni, csak nem a Nagy János ügyében? . . .

— Maga mit mondtt erre? — kíváncsiskodott a beteg.

— Megmondtam az igazat.

— Hogy az én ügyemben? . . .

— Persze! — A főorvos felkacagott — Detektívnek nézett az öreg, pedig csak egy kíváncsi orvos vagyok. — Hirtelen a beteghez fordult — Tudja, milyen koponyája van magának? Ekkora ütéstől az enyém szétmegy, mint egy dísztök. Biztos négy nyáron száradt akáckaró. . .

— Ne kezdje már megint, főorvos úr! — vágott közbe Nagy János — Felmegy a lázam.

Az orvos rá se hederített. Nyugodtan rákérdezett:

— Ki az a Csontos?

Nagy János megérezte, most ugyancsak résen kell lennie. Közömbösséget színelve mondta:

— Egy ember, odavaló. Kitől hallott róla?

— Találja ki! — A főorvos titokzatosan mosolygott.

— A kerülőtől?

— És ha tőle?

A műkedvelő detektívvel madarat lehetett volna fogatni, s erőlködni kellett, hogy nyugton maradhasson. Még néhány jól célzott kérdés, és a titok zára felpattan.

Hideg zuhanyként érte betege fáradt, törődött nevetése.

— Nem tud ő semmit, senki se tud semmit. Maga is csak találgat.

Az orvos megemelte hangját.

— Megmondom magának kerek-perec, hogy a balesetet én kizártnak tar-

tom. Maga, Nagy János, tudja, ki ütötte le, de valami, előttem ismeretlen ok miatt hallgat róla. Az sem lehetetlen, hogy maga akar végére járni a dolognak. El bírom képzelni, hogyan végződhet ez az önbíráskodás, valamelyikük a porondon marad, valójában mindegy, melyikük, a győztes útja a börtönbe vezet, a vesztesé, a temetőbe. Úgy ahogy, ismerem a parasztemberek lélektanát. Maga se tudja majd elviselni, hogy büntelenül maradjon egy szörnyű büntett.

— A pálinkát tessék megbüntetni, az vette el az eszemet. Megszédültem. Ennyi volt az egész.

Az orvos kimutatta kártyáit.

— Akkor a rendőrnek miért mondta, hogy leütötték, mi?!

— Kell valami mese — vont vállat a beteg.

— A baleset a mese.

— Jó, legyen a magáé a vastagabb vége — Nagy János nevetett, hogy enyhítse a kijelentés súlyát.

A főorvos megcsóválta a fejét.

— Szóval ebben maradjunk?

— Ebben. — Nagy János az ablak felé fordult, mint aki befejezettnek tartja a beszélgetést a maga részéről.

A főorvos megfogta pulzusát, figyelt. Nem talált hibát.

— Úgy vallattam, mint valami vizsgálóbíró. Ne haragudjék! Többet nem háborgatom vele.

— Az jó lesz.

Az orvos végigmérte tekintetével, és elment.

— Passziózik — dunnyögte Nagy János morcosan.

Szeptember végén eresztették ki a kórházból. A főorvos félrehívta.

— Látja, tele a kórház. Nem szeretném, barátom, hogy ha maga is szállítana nekünk pácienseket. Kívánom, legyen igaz, amit állít, hogy valóban baleset történt. De ha mégse, maga maradjon ember. Nagy János. Megigéri?

— Megigérem, főorvos úr, és igen köszönöm, hogy segített rendbejönni.

A faluban nem okozott különösebb feltűnést hazaérkezése. Hála istennek, hogy látunk, Jancsikám, mondták, akikkel összeakadt. Azt is megtudta, a tanács megcsinálta a hidat.

Egy ideig közkézen forgott, hogy leütötték, még a rendőrségnek is fülébe jutott, ismét vizsgálatot indítottak szakértők bevonásával, de a baleset lehetőségét nem lehetett megcáfolni. A kórházban is felkeresték még Nagy Jánost, a második hónap kezdetén, de ő már nem volt hajlandó megváltoztatni álláspontját, mesének minősítette azt az állítást, hogy leütötték. Az úgy valóban ad acta került.

Nagy János, hivatkozva megromlott egészségére, nem vette fel a munkát, a ház körül tett-vett, alig mozdult ki hazulról. Erzsi boldog volt és elégedett, visszakapta emberét, az Úr tehát kegyes volt hozzá, nem csupán átkait hallgatta meg, hanem könyörgéseit is.

Egy szép októberi napon Erzsi javasolta emberének, menjen ki az erdőbe, nézzen gomba után, szedjen legalább annyit, hogy megszáritva elég legyen a karácsonyesti káposztalevesbe. Jancsi nem nagyon kérte magát, szeretett az erdőben magányosan csavarogni. Vett egy kosarat, karjára akasztotta, megkeverte a hosszúnyelű kisbaltát, és ment.

Az erdő csendes volt. Rőt színekben égett, némelyik fa már hullatta levelét.

Nagy János lelkében béke uralkodott, a csend és a jó levegő nyugodalmás érzéseket keltett benne. Arról álmodozott, milyen jó is lenne egy kosárravaló bokorgombára akadni, mely az ősz sárgás-vöröses színében rejtezik, hogy nehezebben vehessék észre.

És egyszer csak ott állt előtte Csontos József, talán három méterre lehettek, amikor szembe kerültek egymással. Csontos olyan mozdulatot tett, meglátva Nagy Jánost, mint aki minden reményét kútba dobta már és éppen utána akarja vetni magát. Kidüledt szemmel meredt Nagy Jánosra, ádámcsutkája szívként dobogott. Nem gyorsan, inkább lassan, nehezkésen fordult meg, s amikor már háttal volt Nagy Jánosnak, megállt egy pillanatra, úgy tűnt, csak akkor tud elmozdulni holtpontjáról, hogy ha eszésszerűen megdönti testét a lejtő irányába. Megtette végre ezt a lökésszerű mozdulatot. A kosár csattanva ért földet, kifröcsentve magából az apró gyümölcsöt. Csontos nem zuhant el, lábát maga elé kapta. Futott. Robajjal futott, nagy csizma volt a lábán, döngött a keményre taposott gyalogösvényen. Nagy János lábán gumitalpú cipő volt, s ha valaki hallja, azt hihette volna, egy ember szalad, bár senki se kergeti.

Nagy János kergette Csontos Józsefet. Nagy János már nem volt észnél, már Csontos József se volt észnél, mindketten az örütséghez voltak közelebb, az egyik a félelemtől, a másik az őrjöngésig fokozódott dühtől. Nagy János eldobta a kosarat, csak a balta volt nála, az éles kisbalta. Csontos József nem kiáltozott, nem várt segítséget, tudta, meg kell halnia, így írja elő a vérbosszú megmásíthatatlan parancsa. Fogat fogért, életet életért. . . Futni fog, amíg bír, és sokáig fog futni, mert futva is élet az élet, s ha már nem bírja tovább, úgy tesz majd, mint a legtöbb ember, mielőtt meg kell halnia, könyörög az életéért, leveti magát a földre, két kezét fejére kulcsolja, mert tudja, a balta oda csap le, arcát belefúrja az avarba, melynek különös, fanyar szaga van már ilyenkor, ősszel. Szippant még belőle egyet, egy nagyot, az utolsót, és vége, az idő nélküle megy tovább.

A gyalogösvény meredeken lejtett, neki az Ördöglápnak, mely lustán vonaglott két roppant partja közt, undokul, jólakottan bőfögött, gázok szétpukkant buborékai ingatták meg az elhervadt vízililiomok tenyérnyi levelét. Az ösvény a láp partján folytatódott, méternyire talán. A két férfi ott futott, s mert Csontos már öreg volt, Nagy János pedig fiatal és pihent, a távolság egyre zsugorodott közöttük. Nagy János arca komoly, majdhogynem megfontolt volt, mintha mondaná: ennek így kell lenni, Csontosnak meg kell halni. . . ő megölt engem, én megölöm őt. . . ennek így kell lenni. . .

Csontos József hirtelen és váratlanul beleugrott az Ördöglápra. Befeküdt. lármásan, szétcsapta a vizet. Várta, hogy a víz lehűtse, visszaadja erejét, úszni tudjon. Az Ördöglápnak nem lehet úszni, aki kapalózik, menthetetlenül elmerül. Az Ördögláp nem szereti a mozgást, egyből feléled a hínár és húzza-vonja lefelé, aki felbresztette. Csontos József ismerte a láp természetét, pontosabban-tudta. Most nem tudja, azt hiszi, ami másnak még sohasem sikerült, neki fog, keresztülússza a lápot, és akkor megmenekül üldözőjétől, mert mire megkerülte a mocsárt, addigra bottal ütnei a nyomát. Csontos József nekidől a víznek, lábát próbálja felszínre hozni, hogy csapkodjon vele, ússzon. Nem jön a lába, beleragadt valamibe. A hínárba. Csontos József merül. Már kitisztult az

agya, már megvilágosodott előtte az Ördögláp törvénye, s az embernek a törvénye, aki kint áll a parton, és baltája nyelére támaszkodva nézi őt, várja, hogy a láb elvégezze dolgát, elvégezze az ember dolgát, legalább nem piszkítja be vele a kezét. Csontos Józsefnek már nyakig ér a víz, lassan eltűnik lüktető ádámcsutkája, már állig ér a víz. Nem szól. Kezét feltartja, mint akire pisztolyt szegeztek, és nézi az embert kint a parton, aki nem szól, támaszkodik baltája nyelére és várja, hogy a láb elvégezze dolgát. Csontos József már nem a felnőttek, a férfiak szemével néz, már a gyermekek esengésével néz. Végre a hangja is megjön. Nem könyörög, tudja, hiábavaló lenne. Imádkozik. Halála előtt imádkozik, hitében élt. „Mi atyánk, ki vagy a mennyekben. . .” És amikor befejezte, kiszól a partra.

— Julisnak, a feleségemnek mondd meg, a pénz a vályú alatt van, vas-kazettóba tettem, az egerek meg ne rágják.

A víz eléri a száját. Hanyatt veti a fejét. A víz úgyszólván eléri a száját. Lezárja a száját. A víz emelkedik. Eléri az orrát. Szippant egy nagyot. A fej eltűnik, csak a kéz marad ki a vízből, markolász, a levegőbe markolász.

Az ember a parton megragad egy ágat baljával, jobbjaiban kinyújtja a kisbalta hosszú nyelét. Az ember a parton erőlködik. A kéz a kisbalta nyelén harapófogó. Feltűnik a fej, aztán a váll. Az egész test kiemelkedik a vízből. Már a lába is a parton van, térdig szakállas a letépett indától. Csontos József köpi a vizet, bőfög, mint az Ördögláp szokott, hányingerlően bőfög.

Nagy János pedig csak ennyit mond:

— Nem veszem a lelkemre, annyit maga nekem nem ér. . .

Visszafordul a gyalogösvényen, mely meredeken vág neki az erdőnek. Megkeresi a kosarát. Nem néz gomba után. Majd azt mondja Erzsinek: nem talált. Hol van már ilyenkor gomba!

Nagy János kikopott az emberek közül, mind ritkában látták a faluban. Nem szerette, ha mondták: Kemény volt az a pálinka, Jancsikám, jót húzott a fejedre. . . Leginkább a határban kószált, magányosan. Lármás varjúcsoportok húztak el fölötte. Olykor eltűnődött a madarak láttán. „Ha meghalnék rámtelenednének, mint a felhő, s mire megint levegőbe emelkednének, Erzsi se ismerne rám. Szemem, orrom, fülem elszállna a csúnya madarakkal, és káromnék én is. Kár, káááárrr!”

Tavasza rávette Erzsit, adjanak el mindenüket, költözzenek városba. Azt még nem próbálták. hótha jobb. Házért, telekkel, százhuszezeret kaptak. A takarékból kivették a harmincezeret. Miskolc szélén, ahol hegygye magasodnak a dombok, kicsi házat vettek százhuszezerért. Van hozzá kert is, megerem benne sokfajta gyümölcs, s a zöldségért se kell a piacra menni. Tartanak tyúkokat, a házi hulladékon felnevelnek egy malackát. Nagy János beállt egy építkezéshez segédmunkásnak. Ötkor kel és már háromra otthon van. Azt mondja, úri élete van, a kutyának se mutatna utat. Szombat, vasárnap szabad. Mi kell még?! Erzsi, miként huszónhét éve mindig, meleg étellel várja. Néha elmennek moziba, de legszívesebben otthon maradnak. Otthonülő fajta. Összebújnak az ágyban, és bámulják a tévét, a furcsán villogó, kékfényű képernyőt, melyen háborúk dúlnak, szegény szerelmesek sóhajtoznak. Boldogság merre vagy? . .

A szomszédok nem kérdik, honnan jöttek, és miért. Tudják. — már a verebek is ezt csipogják az utcán — a városjellegű fejlődés, a civilizáció rakottabb tájakra vonzza a falusi népet.

Ezért jöttek ők is ide, minden bizonnyal ezért. . .